

Фінін Георгій Іванович, доктор філософських наук, доцент,
Харківська гуманітарно-педагогічна академія, Україна
e-mail: fininggeorgiy@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7437-2996

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИХОВНИХ ПРАКТИКАХ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Зроблена спроба проаналізувати ключові напрями використання інформаційних технологій у виховних практиках навчального закладу. Наведено основні функції соціальної комунікації: інформаційна; експресивна; прагматична. Використання інформаційних технологій повинно передбачати створення єдиного освітнього простору. Потрібна інтеграція інформаційних технологій і традиційних форм патріотичного виховання.

Ключові слова: виховні практики; інформаційні технології; навчальний заклад; патріотичне виховання.

Актуальність проблеми. Освітні технології мають величезний потенціал для підвищення професійної майстерності і досягнення цілей, що стоять перед національною системою освіти – підготовці молоді до самостійного життя і професійної діяльності як патріотично налаштованих громадян, орієнтованих на гуманістичні цінності, здатних до досягнення своєї мети та її критичної оцінки. Для впровадження сучасних інформаційних технологій, які є важливою складовою нових освітніх технологій в практиці навчального закладу, потрібен науковий аналіз їхніх можливостей і потенціалу.

Аналіз останніх джерел і публікацій. У наукових дослідженнях останніх років питання теорії і практики використання сучасних інформаційних технологій розробляються в різних аспектах: підготовка спеціалістів у системі вищої освіти для використання комп'ютерних технологій (І. Гирка, О. Кириленко, О. Коношевський, О. Кущенко та ін.), інформаційне забезпечення управління навчальним закладом (Л. Калініна, В. Лунячек, Г. Сухович та ін.), формування інформаційної культури учнів у процесі вивчення інформатики (І. Лукаш, Н. Толяренко та ін.), використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання інших навчальних предметів (О. Марченко, І. Цідило та ін.), проблеми розробки електронного підручника (Ю. Жук). Робляться спроби дослідити проблему ефективності використання нових інформаційних технологій як засобу формування особистісних якостей людини (Т. Крамаренко), її художньо-естетичної культу-

ри (В. Антонюк), творчих здібностей (Є. Вінниченко), екологічної компетентності (Н. Олійник) [1, с. 27–29; 2, с. 1–18; 7, с. 6–15].

Разом з тим, незважаючи на достатньо широкий обсяг публікацій, вивчення ролі та значення інформаційних технологій як засобу громадянського та національно-патріотичного виховання не можна вважати вичерпаним. Тому **метою** даної статті є філософський аналіз змісту і методики використання сучасних інформаційних технологій та інформаційного середовища у виховних практиках навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Сучасні інформаційні технології формують віртуальний характер стосунків між учасниками навчального процесу. Під впливом віртуального спілкування змінюється свідомість особистості, формується новий мережевий образ мислення й існування. Ці зміни суттєво впливають не тільки на окрему особистість, а й на функціонування всього суспільства у цілому та його освітню систему [2, с. 1–18; 3, с. 8–15; 4, с. 9–16; 5, с. 7–19; 6, с. 69–76].

Науковці розглядають поняття «інформаційні технології»: як сукупність методів, засобів і прийомів праці, що використовуються для збирання, систематизації, зберігання, подання важливих даних (М. Жалдак); як систему сучасних інформаційних методичних засобів (В. Монахов); як систему загальнопедагогічних, психологічних, дидактичних, методичних процедур взаємодії педагогів і тих, кого навчають (П. Образцов) [2, с. 1–18].

Сутність інформаційно-комунікаційних технологій інтегрує семантику терміна «комунікація» і передбачає процес спілкування, обміну думками, знаннями, почуттями, схемами поведінки, а також спільну діяльність учасників комунікації, у процесі якої виробляється спільний погляд на речі, події та навколишнє середовище. З огляду на це потрібно врахувати три основні (базові) функції соціальної комунікації: інформаційну (передача інформації про предмети, їхні властивості, явища, дії та процеси); експресивну (визначає здатність соціальної комунікації передавати оцінну інформацію про предмети або явища); прагматичну (соціальна комунікація є засобом, який спонукає людину до певної дії та вчинку). З огляду на актуальність особистісно-орієнтованого та діяльнісного підходів у вихованні особливий акцент робився саме на третій функції: студент повинен бути активним суб'єктом суспільного життя, який не лише оцінює певні предмети, явища і події, а й спроможний до активних дій і вчинків. Розроблена модель передбачає широке використання в організації патріотичного виховання таких інформаційно-комунікаційних технологій мережі Інтернет, як: форум, електронна пошта, пошукові системи, тематичні каталоги, освітні портали, блог, мультимедіа тощо.

Розмаїття ситуацій спілкування, що створюються у віртуальному, інформаційному, патріотично-спрямованому середовищі, надає можливість кожному максимально реалізувати і розвинути свої особистісні якості як громадянина-

патріота. Саме ці особливості використання нових інформаційних технологій є найціннішими в організації виховання старшокласників, які відчують потребу зайняти власну позицію в соціумі, усвідомити себе як членів громадянського суспільства, зрозуміти себе і свої можливості. Використання комп'ютерних технологій не лише дозволяє налагодити комунікаційне спілкування, а й надає додаткові можливості для підтримки і спрямування розвитку особистості, творчого пошуку й організації їхньої спільної роботи.

В освіті базові інформаційні технології є основою освітніх технологій, які використовують засоби інформаційно-обчислювальної техніки і в сукупності утворюють технологічну інфраструктуру навчального закладу.

Найважливішими напрямками інформатизації освіти є:

- реалізація віртуального інформаційно-освітнього середовища на рівні навчального закладу, що передбачає виконання комплексу робіт по створенню і забезпеченню технології його функціонування;
- системна інтеграція інформаційних технологій в освіті, що підтримують процеси навчання, наукових досліджень та організаційного управління;
- побудова та розвиток єдиного освітнього інформаційного простору [1, с. 27–29; 2, с. 1–18; 7, с. 6–15].

Важливою і ефективною умовою прогресу будь-якого суспільства було і є створення і розширення єдиного інтерактивного інформаційного простору. Саме єдині інформаційні простори в значній мірі сприяли прискоренню розвитку всього людства в цілому, були вирішальним фактором вдосконалення цивілізації у всіх сферах (духовної, професійної, тілесної, культурної та ін.). Обмін знаннями, об'єднання зусиль щодо подальшого пізнання природи, з розвитку науки, техніки, культури – все це сприяє ефективному підвищенню матеріального рівня. Тому створення єдиного інтерактивного інформаційного простору можна вважати стратегічною метою впровадження сучасних та перспективних інформаційних технологій в усі сфери людської діяльності.

Основні цілі побудови єдиного інформаційного простору в освіті пов'язані з наданням принципово нових можливостей для пізнавальної творчої діяльності людини. Це може бути досягнуто завдяки сучасному інформаційному і технічному оснащенню основних видів діяльності в освіті: навчальної, виховної, науково-дослідної, організаційно-управлінської, експертної та ін.

Побудова єдиного інформаційного простору в освіті дозволить досягти:

- підвищення ефективності та якості процесу навчання;
- інтенсифікації процесу наукових досліджень в освітніх установах;
- скорочення часу і поліпшення умов для додаткової освіти;
- підвищення оперативності та ефективності управління окремими освітніми установами і системою освіти в цілому;

– інтеграції національних інформаційних освітніх систем в світову мережу, що значно полегшить доступ до міжнародних інформаційних ресурсів в галузі освіти, науки, культури і в інших сферах [1, с. 27–29; 2, с. 1–18; 7, с. 6–15].

Освітній заклад був і залишається основним соціальним інститутом, який забезпечує виховний процес і реальну інтеграцію різних суб'єктів виховання з використанням інформаційних технологій. Вища школа ставить перед собою завдання виховання особистості, здатної до самоосвіти, до оволодіння громадянськими якостями, які доцільно класифікувати за трьома основними ознаками: морально-патріотичними, правовими та соціально-політичними. До першої належать: громадянська самосвідомість, громадянський обов'язок, громадянська відповідальність і патріотизм. До другої – правова культура, дотримання законів держави, особиста свобода. До третьої – громадянська гідність, громадянська активність, політична культура, патріотизм.

Використання інформаційних технологій сприятиме реалізації таких виховних завдань національно-патріотичного виховання молоді:

- формування духовних цінностей українського патріота;
- відновлення і вшанування національної пам'яті;
- утвердження в свідомості громадян об'єктивної оцінки ролі українського війська в українській історії;
- створення умов для розвитку громадянської активності, професіоналізму, високої мотивації до праці як основи конкурентоспроможності громадянина, а відтак, держави;
- сприяння розвитку фізичного, психічного та духовного здоров'я; задоволення естетичних та культурних потреб особистості та ін.

Елементи загальної системи патріотичного виховання передбачають використання різних методів і традиційних форм: лекцій, диспутів, вікторин, тематичних заходів з історії України та її Збройних Сил; творчих зустрічей з учасниками війни, ветеранами Збройних Сил України та військових частин, працівниками культури, мистецтва; тематичних вечорів на історико-патріотичну тематику, присвячених конкретним історичним та пам'ятним датам, державним та народним святкам; читачьких конференцій; оглядів матеріалів періодичних видань, в яких висвітлюється військова справа, тощо [7, с. 6–15].

Як вважає О. Л. Гапеева (Hapeieva O. L.), використання сучасних інформаційних технологій у формуванні інформаційного простору навчального закладу дозволяє розмежувати інформаційні потоки в програмному плані так, щоб не порушувалася тематична єдність інформації, зберігалася функціональне призначення інформаційних блоків, а зміст матеріалів відповідав потребам певної категорії користувачів. З метою підвищення ефективності заходів патріотичного виховання О. Л. Гапеева (Hapeieva O. L.) пропонує застосовувати

змістовну частину єдиного електронного навчального середовища навчального закладу: гіпертекстові та мультимедійні навчально-методичні комплекси, електронні підручники; використовувати вітчизняні і зарубіжні інформаційно-довідкові системи, електронні бібліотеки, а також інформаційні ресурси провідних вітчизняних електронних газет і часописів з військової та патріотичної тематики; у структурі єдиного інформаційного простору навчального закладу створити інформаційний блок, де б пропагувалася служба у війську, висвітлювалася героїко-патріотична тематика та традиції українського народу [1, с. 27–29]. Але навіть найкраща сучасна інформаційна технологія потребує відповідної підготовки та супроводу, без яких неможливе їх ефективне використання. Тому, на наш погляд, є доцільним звернення до досвіду використання таких технологій іншими державами.

У провідних країнах світу та їхніх збройних силах набули розповсюдження нові (нетрадиційні) форми патріотичного виховання. Так, системний підхід до вивчення й використання комп'ютерних ігор з патріотичним напрямом використовується військовим керівництвом США. Після заснування Інституту креативних технологій його завданням стало об'єднання новітніх військових розробок з комп'ютерно-орієнтованими ігровими технологіями [1]. Таким чином, можна зробити висновок, що керівництво збройних сил США максимально використовує можливості інформаційних технологій у патріотичному вихованні молоді, а саме – рекламуванні військової служби. Одна з останніх тенденцій полягає в поступовій зміні пріоритетів в інформаційно-комунікаційному просторі на користь ігрової комп'ютерної індустрії. Варто зазначити, що, за даними засобів масової інформації, в деяких країнах пострадянського простору також планується залучати молодь до служби в армії за допомогою комп'ютерних ігор, оскільки наявна система військово-патріотичного виховання не принесла достатніх результатів. Інформаційно-аналітичний портал Білорусі провів інтернет-відеобрифінг на тему «Інформаційні технології у військово-патріотичному вихованні молоді: білоруський досвід» за участю начальника Військового інформаційного агентства Збройних Сил Республіки Білорусь «Ваяр». Під час відеобрифінгу було зазначено особливості використання інформаційних технологій патріотичного виховання у сучасному суспільстві. На думку аналітиків, тінейджери, які виростили в світі комп'ютерних ігор і нових інформаційних технологій, можуть краще адаптуватися в армії, якщо вони ознайомляться з нею за допомогою комп'ютерних ігор. Однією з таких ігор стала «Американська армія» («American's Army»).

В організаційному плані використання інформаційних технологій у виховних практиках навчального закладу повинно передбачати: створення єдиного освітнього простору; формування соціокультурного середовища

у виховному процесі; введення в освітній та виховний процес регіонального компонента; комплексне використання різних видів навчальної та позанавчальної роботи для здійснення патріотичного виховання; регулярне проведення моніторингу з метою визначення ефективності роботи з національно-патріотичного виховання; розвиток творчих здібностей студентів.

У розвинутих країнах світу в галузі патріотичного виховання спостерігається тенденція щодо поступової зміни традиційних форм на користь інформаційних технологій, зокрема ігрової комп'ютерної індустрії. Для патріотичного виховання шляхом застосування інформаційних технологій необхідно здійснювати інформаційний обмін між суб'єктами єдиного інформаційного середовища навчальних закладів. У сучасних умовах формування інформаційного суспільства виникає потреба в інтеграції інформаційних технологій і традиційних форм роботи щодо патріотичного виховання з метою їх найбільш ефективного використання.

Висновки. Таким чином, до соціальних передумов застосування в освітніх і виховних практиках сучасних інформаційних технологій можна віднести такі: ускладнення соціального замовлення навчальним закладам – підготовка не тільки самостійно мислячих громадян, висококваліфікованих фахівців, компетентних у сфері майбутньої професійної діяльності, а й патріотично налаштованих, готових до інноваційної і спільної діяльності, спілкування та співпраці, роботі в нестабільних і швидко мінливих умовах з проявом ініціативи і творчості. Застосування сучасних інформаційних технологій в освітніх і виховних практиках підвищить якість освітнього та виховного процесу, зробить навчання і спілкування більш комфортним; підвищить рівень загальної культури в роботі з інформацією, технікою і людьми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гапеева О. Л. Застосування інформаційних технологій у військово-патріотичному вихованні курсантів вищих військових навчальних закладів. *Вісник Національної академії оборони*. 2009. № 5 (13). С. 27–29.
2. Гирка І. В. Управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Старобільськ, 2017. 20 с.
3. Дзьобань О. П., Мелякова Ю. В. Раціональні засади віртуальної реальності. *Політологічний вісник: зб. наук. пр.* Київ. 2012. Вип. 59. С. 8–15.
4. Дзьобань О. П., Жданенко С. Б. Віртуальні комунікації: роль і місце у сучасному світі. *Правова інформатика*. Київ. 2015. № 2 (46). С. 9–16.
5. Дзьобань О. П., Мануйлов Є. М. Віртуальні комунікації: до проблеми філософського осмислення сутності. *Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава*

ва Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Харків. 2015. № 3 (26). С. 7–19.

6. Дзьобань О. П., Соснін О. В. Віртуальна реальність суспільства постмодерну як соціокультурне тло соціалізації «людини інформаційної». *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: зб. наук. пр.* 2017. Вип. 69 (1). С. 69–76.
7. Інформаційно-комунікаційні технології в гуманітарній сфері Збройних сил України: досвід, проблеми, перспективи : підручник / за ред.: В. І. Осьодло, В. В. Стасюк, В. П. Шевчук. Київ: НАОУ, 2007. 492 с.

REFERENCES

1. Hapeieva O. L. (2009). Zastosuvannia informatsiinykh tekhnolohii u viiskovo-patriotychnomu vykhovanni kursantiv vyshchyykh viiskovykh navchalnykh zakladiv. *Visnyk Natsionalnoi akademii oborony – Bulletin of the National Academy of Defense*, 5 (13), 27–29 [in Ukrainian].
2. Hyrka I. V. (2017). Upravlinnia formuvanniam profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv informatyky u protsesi fakhovoi pidhotovky. *Extended abstract of candidate's thesis*. Starobilsk [in Ukrainian].
3. Dzoban O. P., Melyakova Yu. V. (2012). Ratsional'ni zasady virtual'noyi real'nosti [Rational principles of virtual reality]. *Political Science Herald. Collection of scientific works – Politolohichnyy visnyk. Zbirnyk naukovykh prats', issue 59*, 8–15 [in Ukrainian].
4. Dzoban O. P., Zhdanenko S. B. (2015). Virtual'ni komunikatsiyi: rol' i mistse u suchasnomu sviti [Virtual Communications: The Role and Place in the Modern World]. *Pravova informatyka – Legal informatics. issue 2 (46)*, 9–16 [in Ukrainian].
5. Dzoban O. P., Manuylov Ye. M. (2015). Virtual'ni komunikatsiyi: do problemy filosofsk'oho osmyslennya sutnosti [Virtual communication: to the problem of philosophical comprehension of the essence]. *Visnyk Natsional'noho universytetu «Yurydychna akademiya Ukrayiny imeni Yaroslava Mudroho». Seriya: Filosofiya, filosofiya prava, politolohiya, sotsiolohiya – Bulletin of the National University «Legal Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise». Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology, issue 3 (26)*, 7–19 [in Ukrainian].
6. Dzoban O. P., Sosnin O. V. (2017). Virtual'na real'nist' suspil'stva postmodernu yak sotsiokul'turne tlo sotsializatsiyi «lyudyny informatsiynoyi» [The virtual reality of postmodern society as a socio-cultural background to the socialization of «human information»]. *Humanitarnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi – Humanitarian Bulletin Zaporizhzhya State Engineering Academy, issue 69 (1)* [in Ukrainian].
7. Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v humanitarnii sferi Zbroinykh syl Ukrainy: dosvid, problemy. V. I. Osodlo, V. V. Stasiuk, V. P. Shevchuk (Eds). (2007). Kiev: NAOU [in Ukrainian].

Финин Георгий Иванович, доктор философских наук, доцент, Харьковская гуманитарно-педагогическая академия, Украина

СОВРЕМЕННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ВОСПИТАТЕЛЬНЫХ ПРАКТИКАХ УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Предпринята попытка проанализировать ключевые направления использования информационных технологий в образовательной практике учебного заведения. Представлены основные функции социальной коммуникации: информационная; экспрессивная; прагматичная. Использование информационных технологий должно предусматривать создание единого образовательного пространства. Необходима интеграция информационных технологий и традиционных форм патриотического воспитания.

Ключевые слова: образовательные практики; информационные технологии; учебное заведение; патриотическое воспитание.

Finin Georgy Ivanovych, Doctor of Philosophy, Associate Professor, Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy, Ukraine

MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN EDUCATIONAL PRACTICES OF AN EDUCATIONAL INSTITUTION

The article deals with modern information technologies in the educational practices of an educational institution. The questions of the theory and practice of using modern information technologies are described in scientific researches of recent years and developed in different ways: the preparing specialists in the system of higher education for the usage of computer information management of educational institution, the development of students' information culture in the process of studying informatics, the usage of information and communication technologies in the process of teaching other subjects. The essence of information and communication technologies integrates the semantics of the term «communication» and involves the process of communication, exchange of views, knowledge, feelings, patterns of behavior, as well as the joint activities of communication participants in the process which produces a common view of things, events and environment. Basic functions of social communication: information (information about objects, its properties, phenomena, actions and processes); expressive (defines the ability of social communication to transmit evaluative information about objects or phenomena); pragmatic (social communication is a means that prompts a person to act and act).

It is specially noted that diversity of communication situations that are created in a virtual informational environment, gives each person the opportunity to realize and develop their personal qualities as a patriot citizen. These particular features of the usage of new information technologies are the most valuable in organizing the education of

students who feel the need to take their own position in society, to realize themselves as members of a civil society, to understand themselves and their possibilities.

It is shown that the usage of modern information technologies in the development of the information space of an educational institution allows to differentiate information flows in the program plan so that thematic unity of information is not violated, the functional purpose of information blocks was preserved, content of materials corresponded to the needs of a certain category of users.

It is reported that in order to increase the efficiency of the activities of military patriotic education of students, it is proposed to use the content part of the unified electronic educational and teaching environment of the educational institution: hypertext and multimedia educational and methodical complexes, electronic textbooks, the usage of native and foreign information reference systems, electronic libraries, as well as information resources of the native electronic newspapers and magazines about patriotism; to create an information block in the structure of the only educational institution's information space, where the heroic and patriotic subjects and traditions of the Ukrainian people would be described.

The author emphasizes that according to some scholars, the education of patriotism and the usage of information technology, should have: the creation of the only educational space; formation of social and cultural environment in the educational process; introduction of the regional component in the educational process; the complex usage of various types of educational and extra-curricular work for the implementation of patriotic education; regular monitoring with the aim of studying the effectiveness of work on patriotic education; development of students' creative abilities.

It is analyzed that there is a tendency towards the gradual change of traditional forms in favor of information technologies in the developed countries of the world in the field of patriotic education, especially, the gaming computer industry. For patriotic education, it is necessary to carry out an information exchange between the subjects of the only information environment of educational institutions through the usage of information technology. In modern conditions of the formation of an information society, there is a need for the integration of information technologies and traditional forms of work on patriotic education for its most effective usage.

Keywords: *educational practices; information technologies; educational institution; patriotic education.*

